

Desetletnica osvobojenja.

Na pobudo Prosvetne zveze so se izvršile lepe slovesnosti 27. in 28. okt. t. l., ko je slovenski narod praznoval prvo desetletnico samostojnosti. Vse prireditve so izpadle v občo zadovoljnost in so vzbudile znova narodno zavest in zavest državnosti, katere nam Slovincem še veliko manjka. Najvidnejši dokaz, kako malo se tega dejstva zavedajo naši gospodarski krogi, je dejstvo, da so na Češkem denarni zavodi ob tej priliki dali za socialne in kulturne namene do 100.000.000. Din. Pri nas se ni niti ena gospodarska institucija ob tej slovesni priliki spomnila svoje narodne zavednosti. Nimamo še narodne galerije, ne še akademije znanosti, univerza še nima lastnega doma, Krekova visoka šola je še v zraku.

Ponosni smo pa na našo mladino iz orlovskih vrst, katera je s svečano akademijo ob tej priliki pokazala znova, kako lepo pojmuje ona delo za narod. Nedeljski spreved je tako rekoč predramil zaspano Ljubljano, slovesna služba božja, posvetitev Kristusu Kralju, zahvalna pesem, vse je vdihnilo navzočim svečanega razpeloženja.

Manifestacijsko zborovanje v veliki dvorani Uniona je potrdilo, da se člani naših organizacij zavedajo važnosti 29. oktobra 1918. leta. Trije govorniki, vsi trije člani prve narodne vlade v Ljubljani, so v svojih govorih odkrivali dragocene spomine — resnice, dejstva, grajena po možeh iz kat. krogov. Tako je poročal dr. Brejc o deklaracijskem gibanju, dr. Vl. Ravnihar o osvobojenju in g. vitez Pogačnik o prvi narodni vladi. Zborovanje je vodil predsednik oblast. odbora dr. M. Natlačen. Ker so

se govori govorili pred mikrofonom, so ob tem trenutku utripala srca stotisočem Slovencev, ki bivajo bodisi na slovenski ali tuji zemlji. Manifestacija sta zaključila brzojava, poslana Nj. Vel. kralju in g. min. predsedniku dr. Ant. Korošcu.

Popoldanska prireditev: Slovesna otvoritev Radio-oddajne postaje je zopet napolnila unionsko dvorano. Odlični gostje so s svojo udeležbo pokazali, kakega pomena je radio za širjenje sodobne kulture. Saj pa je to edina institucija, ki je bila krščena ob prvi desetletnici osvobojenja. Slovesnosti se je udeležil primas Poljske g. kardinal Hlond, dalje 12 delegatov poljske pevske zveze s svojim predsednikom, kat. škof iz Plovdiva, zastopnik češkoslovaškega konzula, odposlanec kraljeve vlade Žika Pavlovič, ki je v imenu ministra pošte slovesno otvoril postajo. V imenu slovenskega naroda se je za to institucijo zahvalil dr. Natlačen v zbranih besedah, ko je orisal praznik slovenske besede in poslal končno pozdrave vsem Slovincem, kjerkoli bivajo pod božjim solncem.

Koncert Pevske zveze je bil nad vse veličasten. Kdor je videl to množico naših pevcev in pevk, kateri so prihiteli od blizu in daleč, da sodelujejo, ko gre ob taki slovesnosti slovenska pesem v širni svet. V pesmih se je zrcalila slovesnost, slišal si pa tudi tople pozdrave bratom ob Zili, Soči in Dravi. Vsa čast našim pevskim zborom, vse priznanje društvenim pevovodjem! Tako je potekel dan slovesnosti, katere pričajo o delavnosti naših društev in nudijo novih pobud za nadaljnje delo.

XXXI. občni zbor Prosvetne zveze.

Dne 29. oktobra t. l. se je vršil XXXI. redni občni zbor po običajnem dnevnem redu. Občni zbor je otvoril predsednik dr. Jakob Mohorič, pozdravil navzoče delegate 78 po številu. V svojem nagovoru je omenil važnejše

dogodke o delovanju Prosvetne zveze tekom leta. Omenja zlasti Radio Ljubljana, pomen dobre knjige in listov, končno se zahvali vsem dobrotnikom za podporo. Nato poda tajnik Zor tajniško poročilo.

Tajniško poročilo na XXXI. občnem zboru.

Občni zbor naj danes nudi pregled dela Prosvetne zveze od 1. oktobra 1927 do 15. oktobra 1928. Prosvetna zveza ima avtonomne zveze in odseke, kateri pomagajo vršiti vsestransko kulturno poslanstvo med slovenskim narodom. — Pevska zveza vodi pevske odseke. Slovenska krščanska ženska zveza je voditeljica ženskih odsekov in se kaj lepo razvija. Ljudski oder pomaga podeželskim odrom v vseh vprašanih glede dramatičnih predstav. Sveta Vojška vrši prevažno delo protialkoholnega gibanja med ljudstvom. V preteklem letu se je poživela Slovenska straža, katere naloga je zbuditi v naših vrstah nacionalno zavest, zlasti pa gojiti stike Slovencev na Koroškem in Primorskem. Osnoval se je dalje v preteklem letu kinoodsek, katerega pomen se čimdalje bolj čuti. In končno smo osnovali Radioodsek, kateri je že začel v celoti poslovati. V glavnem odboru in v teh zvezah ter odsekih deluje skupno 74 odbornikov in odbornic, nesebično in požrtvovalno delajo v prospah in dvig naše prosvete.

V matični knjigi Prosvetne zveze je vpisanih 224 prosvetnih društev iz ljubljanske oblasti. Na novo se je torej ustanovilo v preteklem letu 8 društev. Pristopilo pa je k Prosvetni zvezi 30 društev sv. Barbare iz Nemčije, 4 društva iz Holandije in 6 društev iz Francije. Tudi 18 slovenskih ženskih društev iz Westfalije se je priključilo Prosvetni zvezi. Naša prosvetna družina šteje torej 282 društev s 14.335 člani, med temi 8262 moških in 7073 ženskih. Članstvo se je pomnožilo vsled omenjenega razloga za 2140.

Delovanje odbora je bilo v preteklih letih zelo živahno. Imeli smo 34 sej, štiri sestanke in več pogovorov. Seje so bile sklepčne, sklepi so se izvršili. Opravilni zapisnik izkazuje 7336 dopisov, in sicer 4548 došlih, 2688 odposlanih. Poleg tega je pisarna odposlala še 11.770 okrožnic in letakov, ter izvršila vse upravne posle Vestnika prosvetnih zvez, Pevca in Mentorja.

Kronika Prosvetne zveze beleži v l. 1927./28. sledeče prireditve: V Ljubljani sami je priredila 23 prosvetnih večerov z raznovrstnimi predavanji, glasbenimi in recitacijskimi točkami. Številna udeležba 5629 je potrdila, da se tudi meščanski sloji zanimajo za sodobno kulturno vprašanje. Velika Unionska dvorana je bila napolnjena pri teh večerih. Priredila je dva jezikovna tečaja. Pouka se je udeležilo v 126 urah 1265 oseb. Da bi dvignila in spopolnila dramatično umetnost med našimi društvi, je priredila režiserski in maskerski tečaj, katerega se je udeležilo 36 članov in članic. Po svojem delegatu se je udeležila stoletnice srbske matice v Novem Sadu dne 28. in 29. decembra. Na tem sestanku je Prosvetna zveza stopila v stik s Srbsko matico, kakor tudi s Prosvetno zvezo v Sarajevu. Vršili so se prvi pogovori, kako osnovati Prosvetno zvezo za vso državo. Dne 23. in 24. apr. se je udeležila prevažnega sestanka mednarodne ustanovitve katoliške filmske centrale v Hagu. Dne 18. maja je imela zveza prijetno nalogo, da je aranžirala proslavo, katera pa je bila le skromna zahvala našemu vldiku dr. Ant. Bonaventuri Jegliču ob priliki, ko je praznoval 30 letni jubilej dela in trpljenja v blagor vernikov ljubljanske škofije. 31 organizacij se je udeležilo proslave s svojimi zastavami. Na slavnostni akademiji so naše organizacije napolnile veliko Unionsko dvorano.

Prosvetna zveza ima nalogo tudi dvigati versko kulturo med ljudstvom. Vsled tega je aranžirala troje potovanj in romanj v inozemstvo. Prvo se je vršilo od 10. do 23. aprila romanje v Lurd in Paraillemonial. 64 oseb se je udeležilo tega potovanja. Ponesli so s seboj slovensko zastavo in zlato knjigo, ter jo položili na oltar Kristusu Kralju v Paraillemonialu. Drugo potovanje je bilo od 2. do 16. julija. Na tem potu so obiskali izletniki poleg Lurda, Liseaux, Pariz in München. Drugega potovanja se je udeležilo 54 oseb, med temi sama inteligenca. Tretja romarska pot je vodila naše izletnike v Kevelar, kjer se je vršil katoliški shod slovenskih izseljencev v Nemčiji in Ho-

landiji. Potovanje je trajalo od 10. do 19. julija. To potovanje pa je bilo velike važnosti zaradi naših izseljencev, s katerimi je Prosvetna zveza, zlasti v preteklem letu stopila v tesne stike. Posledica tega je bila, da je Prosvetna zveza organizirala nabavo knjig, listov, not, pesmaric za naše izseljence v inozemstvu. V Nemčijo pošilja Prosvetna zveza 48 društvom liste: Vestnik, Domo-ljub, Bogoljub, publikacije Mohorjeve družbe. Polovico naročnine plačajo društva, ostalo polovico pa plača Prosvetna. Prav tako pošilja te liste v Francijo, Holandijo in Belgijo. 48 društvom so poslali vse poslovne knjige. 15. aprila je bilo poslanih več zabojev pesmaric in not za pevske in tamburaške zборе, ter za godbo v Holandiji. Julija meseca so poslali okrog 300 knjig tem novim društvom na Holandsko. 30. septembra smo na prošnjo g. Kastelica odposlali zaboj knjig v Aumetz v Lotaringijo. V te svrhe je Prosvetna zveza žrtvovala do 30.000 Din. Na njen poziv je 154 društev protestiralo proti preganjanju katoličanov v Mehiki. Sprejete resolucije so se poslale potom škof. ordinariata na nunciaturo v Belgradu.

S pomočjo Ženske zveze, s podporo Oblastnega odbora, Mestnega magistrata in Oblastnega odbora iz Maribora, smo izpeljali počitniško bivanje 254 otrokom slovenskih delavcev, ki bivajo že dolgo vrsto let v Nemčiji. Težko so ti otroci čakali trenutka, ko so zagledali deželo svojih očetov. S solzami v očeh se je ta mladina poslavljala od nas koncem avgusta in 13. septembra. Prosvetna zveza je aranžirala tudi ob tej priliki razne izlete za vse spremljevalce, ki so pripeljali našo mladino iz tujine. Vsled tega imamo tudi živahne zveze z njihovimi kulturnimi organizacijami in prelepe institucije smo si ogledali v Hambornu, Gladbecku in v Essenu. Položili smo dalje venec na grob prvega organizatorja med našimi izseljenci, župnika Kösterja.

Udeležila se je deputacija Prosvetne zveze tudi desetletnice proboja solunske fronte v Belgradu.

Pri svojem delovanju na versko-prosvetnem socialnem polju se je posluževala Prosvetna zveza sledečih sredstev: Širila je zlasti dobro knjigo, med slovensko ljudstvo, agitirala za Mohorjevo družbo, širila katoliško časopisje, sama izdajala liste in publikacije. Ustanavljala knjižnice in vodila osrednje knjižnice v Ljubljani. Poleg knjige in časopisja se je posluževala modernejših pripomočkov, to so zlasti slike, diapositivi in filmi. S pomočjo teh sredstev je priredila 669 skioptičnih predavanj, 176 filmskih predavanj in 128 navadnih predavanj. Tečajev je priredila po deželi v preteklem letu 16. Škupno je izposodila 21.635 diapositivov in 176 filmov. Ker je slika postala prevažno sredstvo za širjenje kulture, zlasti odkar je zavojeval svet film, zato je osnovala poseben kinoodsek. Zastopniki 18 narodov so se 25. aprila v Hagu izjavili, da preti največja nevarnost katoliškemu življu po slabem nemoralnem filmu. Da bi se obvarovali interesi vere in morale, zato je kongres osnoval mednarodno katoliško filmsko centralo. Naša organizacija je takoj vstopila v to centralo. Doma pa smo osnovali kinoodsek in 7. maja se je osnoval odbor, kateri je v osmih sejah obravnaval, kako našim podeželskim kinom dobaviti dobre filme. Imamo nekaj filmov v zalogi, nekaj je naročenih. Ljudska posojilnica je kupila Prosvetni zvezi vefilm »Papež in Vatikan« za 12.000 lir, za kar se ji Prosvetna zveza na tem mestu najiskrenejše zahvaljuje. Za bodočo sezijo si je kinoodsek nadel nalogo, da preskrbi vsak mesec po dva dobra filma našim kinopodjetjem po deželi. Dalje imamo v programu, da osnujemo v Ljubljani prosvetni kino, kjer bi se proizvajali dobri katoliški filmi.

Radio odsek.

Kakor hitro je Prosvetna zveza zvedela, da bo Slovenija dobila Radio oddajno postajo, je napela vse sile, da bi ta oddajna postaja služila res v prosvetne namene našega naroda. Zavedala se je, kolike važnosti je ta moderna napra-

va za naše ljudstvo po deželi. S pomočjo naših poslancev in s pomočjo visokih dostojanstvenikov, ki so naklonjeni naši prosvetni organizaciji, je Prosvetna zveza prejela oddajno postajo v Domžalah v najem za 15 let. Ker pa postaja rabi kapitala za obratovanje, in ker je bilo treba na lastne stroške zgraditi studijsko dvorano in vse naprave, zato se je 3. marca t. l. osnoval odsek Radio-Ljubljana. Odsek je razdeljen v tri dele. V komercialnem odseku so zastopani denarni zavodi 8 po številu, kateri so dali posojilo po 100.000 Din, da je bilo mogoče zgraditi studij in prevzeti postajo v obrat. Ta odsek si je izvolil eksekutivo štirih članov, katere predsednik je preds. Prosv. zveze in tajnik, tajnik Prosv. zveze. Ta eksekutiva je imela 13 sej, širši komercialni odbor pa tri seje. Za zgradbo studija in opreme se je porabilo nad 200.000 Din. Osnovali smo dalje pod okriljem tega odseka trgovino in pa delavnico radio aparatov. V to svrhu smo osnovali zadružno z o. z., deleže je prevzel Radio-Ljubljana. Tehnično vodstvo postaje v Domžalah in studija v Ljubljani je prevzel vseučil. prof. Osana. Trgovino in delavnico vodi gospod Bizjak pod posebnim vodstvom, kateremu načeljuje ravnatelj Gogala. Sezidali smo paviljon ob Miklošičevi cesti skupno s K. T. D. Za program Radio-postaje se je osnoval posebni prosvetni odsek, katerega predsednik je prosvetni šef g. dr. Capuder. Člani tega odseka so prevzeli razne referate, tako je v odseku zastopan časnikarski referent g. Martelanc, glasbeni referent dr. Dolinar, mladinsko-šolski dr. Capuder, zabavni prof. Mlakar, literarni dr. Vodnik, prosvetni tajnik Zor. Odsek je imel 5 sej, na katerih so se položile smernice, katerih naj se drži Radio-Ljubljana. Temelj kulturnim programom tvori Ljudska univerza. Bogatejši in številnejši narodi severne Evrope so osnovali v zadnjih letih več ljudskih univerz. Prosvetna zveza je vsako leto na občnem zboru poudarila, da je njen cilj Krekova visoka šola v Ljubljani, kjer bi se vzgajali voditelji našega socialnega, prosvetnega in zadružno-

gospodarskega življenja. Do realizacije tega cilja nismo dospeli, vendar še nam je posrečilo, da letos uresničimo vsaj del naše želje. Ljudska univerza bo potom Radia priredila 360 predavanj, kateri tvorijo zaključno celoto: Razdeljena so ta predavanja v štiri oddelke. 1. Kako skrbimo za svoje telo. 2. Kako spoznavamo in obvladamo naravo. 3. Človek kot duševno bitje. 4. Duhovne dobrine človeštva. V okviru teh predavanj pridejo na vrsto vse stroke, katere bo 30 predavateljev poljubno obravnavalo in podalo v studiju. Z literarnimi predavanji bo skušala spraviti v stik naše pesnike in pisatelje z ljudstvom. Z jezikovnimi tečaji bo ustregla marsikateri družini, katere otroci ne morejo obiskovati srednjih šol, da bi se naučili tujih jezikov, s pravljicami in smešnicami hoče buditi med mladino zanimanje za naše narodno blago in obvarovati bisere pozabljenosti. Radio-Ljubljana bo spajala v moderno duhovno občestvo nevidno sicer in tajinstveno, združeno vse prijatelje doma in na tujem. Zlasti rojaki v bližni in daljni tujini bodo deležni toplih žarkov, katerim bo prosvetni in glasbeni program ogreval dušo, ki hrepeni po objemu ljube matere domovine. Estetsko bo širila prosveto z glasbenim programom, pevske in glasbene umetnosti. Zavedamo se, da naš program ni in ne more biti v doglednem času tako obširen in tako bogat, kakor je bogat program naše sosedne postaje n. pr. na Dunaju, kjer ima postaja 298.000 abonentov in kasira letno težke milijone. Naša postaja je in bo gotovo še nekaj mesecev deficitna. Toda prepričani smo, če bodo vsi sloji vršili svojo nalogo, da bo kljub temu, da ima naša postaja najmanjši teritorij, vendar le dosegla zeleno vejico. Kulturni pomen radio-postaje se spozna že iz njenega dosedanjega dela. Dnevno posluša postajo 3000 abonentov in gotovo še vsaj toliko poslušalcev. Priredili smo doslej 56 predavanj, 44 ur je bilo jezikovnih tečajev, 5 šaljivih predavanj, 13 recitacij, 6 pripovedovanj pravljic, štirje dramski nastopi, 5 prenosov iz opere, 11 prenosov koncertov, 7 cerkvenih kon-

certov, dalje 41 orkestralnih in godbenih, 35 pevskih. Postaja se dnevno čuje 1100 km. Poročila iz Carigrada, Tunisa, iz Oceana, dalje iz Hamburga, iz Danziga in iz rusko-poljske meje pričajo, da se čuje ime Radio-Ljubljana, lahko rečemo po vsej Evropi. Programe priobčujemo v 6 tuzemskih in 7 inozemskih listih. Slovenski narod je s to kulturno institucijo nastopil pot v širni svet. Brez dvoma je poleg slovenske univerze naš Radio najvažnejša kulturna institucija, potom katere bo šla slovenska beseda preko mej tja do naših bratov, ki so razkropljeni po svetu. Svet se manjša in krči, razdalje minevajo, meje ne morejo ovirati eterskim valovom pot, kateri so hitrejši, kakor človeška misel in spaja danes narode v eno bratsko človečansko družino.

Društva:

O podrobnem delu ostalih podzvez bodo poročali posamezni referenti. Naj pa podam v kratkem še poročilo o delovanju naših društev po deželi. Življenje v društvih je bilo tudi v preteklem letu precej živahno in je pričalo o pridni delavnosti krajevnih faktorjev. Društveni odbori so imeli skupaj 1134 sej, 482 rednih in 62 izrednih občnih zborov. Podrobno delo se vrši po raznih odsekih, katerih je 422. Odlikovali so se zlasti pevski in dramatični odseki. Tako so n. pr. dramatični odseki priredili 795 gledal. predstav, med temi nekaj Shakespearskih in takih, katerih rabijo že precej rutiniranih igralcev. Predstave so se vršile na 260 odrih. Ni čuda, da se je letos tajnik angl. Penkluba iz Londona intenzivno zanimal za naše ljudske odre, jih obiskal in od Prosvetne zveze prejel več slik odrov in posameznih scen, ter statistične podatke o naših ljudskih odrih. Društva so dalje priredila 45 materinskih dni, 18 Cirilmetodijskih prireditev, 84 misijonskih prireditev ter kakor sem že omenil 669 skioptičnih predavanj pred 85.000 poslušalci. Pevski odseki so priredili 107 koncertov, raznih prireditev je bilo 145, tu so mišljeni predvsem Miklavževi in Silvestrovi večeri, skupno je bilo 58

društvenih izletov. Lastne društvene domove ima 68 prosvetnih društev ter 192 lastnih dvoran, 84 je društvenih zastav, 54 društvenih skioptikon, 7 kinoaparatorov. V preteklem letu so bili trije prosvetni dnevi in dve prosvetni razstavi na Viču in v Kamniku, kjer se je izvršila okrožna prosvetna razstava v večjem obsegu. Viško društvo in kamniško okrožje je s svojimi razstavami na najbolj jasen način dokumentiralo prosvetno delo v svojem območju. Za zabavo je skrbelo dalje v društvih 13 godb na pihala, 41 tamburaških zborov in 10 orkestrorov. Izposojevalnica skiptičnih slik se je spopolnila z novimi serijami dia pozitivov. Preskrbela je 18 društvom skioptične aparate in trem društvom kinoaparate. - Razpisala je 10.000 Din nagrade za ljudsko igro in založila knjigo Zgodovina kat. gibanja med Slovenci, katera v kratkem izide.

Naše razmerje do ostalih katoliških organizacij je prijateljsko. Orlovska zveza in Orliška zveza pridno vzgajata in izobrazujeta mladino, katera potem, ko dovrši štiri in dvajseto leto, vstopa v prosvetna društva, in tvori tamkaj izučen kader odbornikov in odbornic. Zveza se je udeleževala sej kulturnega sveta in vse storila, da bi se ideje katoliške akcije po naših organizacijah čimbolj razširile. Vstopila je dalje v stik s Češko-slovaško matico, s hrvaškim narodnim Savezom, Srbsko matico, Prosvetnim savezom v Sarajevu. Zelo prijateljske zveze jo vežejo z Maison de la Bonne Presse v Parizu in s Volksvereinom v München Gladbachu. Da je mogla vršiti to ogromno delo, se ima predvsem zahvaliti stari in novim dobrotnikom, med temi zlasti Oblastnemu odboru v Ljubljani, Jugoslovanskemu klubu v Belgradu ter vsem našim denarnim zavodom, kateri so s svojimi podporami omogočili to delo. Prosvetna zveza je danes tako obširna kulturna institucija, da zaposluje dnevno 30 nastavljenčev. Ako bo prodiralo zanimanje za prosvetno socialno in versko delo tudi v bodoče v vse kroge, potem smemo upati, da se bo končno le uresničila, dolgo zaželena ideja Krekove visoke šole v Ljubljani.